

כי עלה מוות בחלוננו (ירמיהו ט', כ')

הרעיון על אפיסת תודעתנו, על כליון האני שלנו, הוא איום. אין האדם יכול לתאר לעצמו את חדלוננו. אמנם, ההכרה הרציונלית, השכלית, באה ומטפחת על פניו: סופך לחדול. אבל, האדם ניתן במתת הפלא של השכחה. וכח החיות שלנו, יצר הקיום, דוחק את 'ההכרה' הזאת, ועל פני שטח תודעתנו אנו מודים בעובדות, שהן למורת רוחנו, רק כשאנו נתקלים בהן במצחנו. ואף כאן לא תמיד. לו תחושת המוות, העתיד לבוא בוודאות שאין עליה עוררין, היתה מלווה את האדם בדרך חייו, לאן היינו באים? מה היו אז פני שאיפותינו, מאויינינו, מלחמותינו על 'עמדות' בחברה ובחיים? על הצלחה והשגים?

כל מוות הוא זעזוע, המסעיר את אגם השיכחה השלו והרוגע. ומותו של אדם קרוב, על אחת כמה וכמה. ממחיש הוא את הוודאות, כי גם אתה תהיה בנופלים. ולכן, מתוך הגנה עצמית, מתחיל האדם לחפש 'הסברים' לתופעה מוזרה זו: המוות, שאין דעתו סובלתה. 'אדם זה מת בגלל מחלת כליות, לב, שנית וכדומה. והיות ואני אינני חולה במחלה זו, הרי, שמותר לי להשכיח מליבי את מותי'.

ואולי בסלידה זו מהמוות האישי, מקור האמונה ב'השארות הנפש' לאחר המוות. נחמה פורתא, כי אין המוות סוף פסוק, אלא שינוי צורת קיומו של האדם. המשך חדש, נצחי. מכאן שאיפתו של האדם 'להנציח' את שמו עלי אדמות. שאיפתו לכבוד ולפירסום, ולתודה של המין האנושי עמו, חברתו. שיזכירו את שמו גם לאחר מותו. שמפעל חייו ישאר קיים לדורות.

'עקבות ימי חלדי, לא יאבדו בנצח הנצחים' אמר פאוסט. התשוקה הכבירה לגלם את ה'אני' במפעל, המבטיח לו קיום גם לאחר מותו, זוהי המלחמה בחוק הכללי של החדלון. משאלת הלב הנאצלה לקיים ביחודה את הוויית עצמו של האדם, המרגיש בזכותו זו במלואה, בתקפה ובהכרחיותה, ולהכריח את הטבע עצמו לסייע לכך.

אבל אנו, פשוטי העם, שאין ה'נצחה' גורלנו, שאין לנו תקווה להשאיר את עקבותינו במהלך המאורעות, מה תקוותנו אנו ביום פקודה? שנחיה בליבות הקרובים לנו אחרי מותנו. שיזכרונו, שלא נאבד כליל בתהום הנשיה.

במסגרת חיים זו, אשר משק אשדות שמה, היה זרח אחד האנשים הבולטים למרות צניעותו. לא שאף, לא חתם ל'מישרות' בציבורנו, לא ראה את העלאת ערכו בעיני עצמו בהתנשאות על אחרים, עשה את המוטל עליו בנאמנות, בהכרת גודל האחריות של משימתנו הקיבוצית, במקום אשר יעד לו הכלל, הציבור. לא התרפק על אהבת עצמו, ולא פנקתהו ההכרה של חדלי המעש: אני ואפסי עוד. צנוע היה בהליכתו, וקשור קשר, קשר של קיימא להוויית החיים הקיבוציים. איזה מאמצים נפשיים וגופניים השקיע על מנת לא לפגר אחרי הרמה שראה אותה בחזון רוחו.

נזכר אני בראשית צעדיו במשק גשר, בפלוגת הבניין בקרית חיים. באיזה להט השקיע את עצמו בעבודה, ברכישת מקצוע. באיזה נאמנות ומסירות עבד, כאחד ה'וותיקים' אז. נזכר אני בנצנוצי השמחה בעיניו, לאחר יום עמל קשה ומפרך בבניין. הספקת! לא פיגרת! מאחרי הוותיקים המומחים! גם ידי רבה במלאכת הבניין!

ריבוננו של עולם! הרהרתי בליבי, מניין אותה הדבקות לעמל כפיים מבורך, לבן ההתבוללות הגרמנית? לא היתה קיימת מחיצה של זרות בינו לבין יתר החברים בני ארצות מזרח אירופה, בני התנועה החלוצית המפוארת. ולא פעם שאפתי, ברגעי יאוש, עידוד ונחמה מעצם היותו בתוכנו. אם כאלה לנו, אזי לא אפסה תקווה. אם כאלה לנו, כדאיים הוויתורים, שכל אדם בתוכנו חייב לוותר, אם אחת גמר בלבו, כאן מקומי בחיים! אם כאלה לנו, אפשרי וקל לעבור לסדר היום הרגיל, על העלבונות והפגיעות שאדם נפגע בהם, שלא במתכוון או במתכוון.

ועליצות החיים שבו. כמה ידע לשבוע שמחות מזוטות החיים! ואיך ידע להתחלק עם חבריו בשמחות החיים. היה מקבל ברצון ונותן בשפע לחבריו. לידידיו הקרובים לו ברוח. עין טובה היתה לו. וכמה סבל מגילויי השלילה שבתוכנו. הרגיש מעין 'עלבון' פרטי בגילויים אלה. וכמה שמח לכל גילוי של יופי נפשי, רוחני ומוסרי בתוכנו ובשמחתו זו הדביק גם אחרים. לא התעלם מגילויים אלה, הבליטם וראה בהם את ההצדקה לכל התלבטויותינו.

ואיזה אוצר של חברות אמת היה טמון בתוכנו. בכמה רוך ועדינות, מסירות ונאמנות עזר לחבר שפנה אליו, בקטנות כבגדולו.

רחוק היה מכל וכחנות עקרה, וכחנות לשם התנצחות. שאף לעיקר מתוך יחסים הוגנים, יחסי חברות אמת. לא ראה במתנגד שונא בנפש, החותר תחתיו. היתה בו תרבות חיים, שהיא היא תרבות הרוח האמיתית.

לבי, לבי עליך חברי זרח!

לבי על תפארת גנוזה זאת, שנקטפה ללא עת! היש ניחומים לנו, לחבריו הקרובים? היש ניחומים לאלמנותה של פרידה וליתמותה של נורית?
"חבל על דאבדין ולא משתכחין!"